

JOGI FÓRUM PUBLIKÁCIÓ

**Gondolatok a bírósági eljárásban adható személyes
költségmentesség alkalmazásáról**

Készítette:

Dr. Tóth Krisztina Nóra

bírósági titkár

Jogsabályi háttér

A 6/1986. (VI.26.) IM rendelet tartalmazza a bírósági eljárásban alkalmazható költségmentesség szabályait. A 2/1968. (I.24.) IM rendelet pedig meghatározza a költségmentesség engedélyezésének alapjául szolgáló körülmények igazolásának a módját, egyszerűbben megfogalmazva, hogy a félnek milyen módon kell előterjesztenie a költségmentesség iránti kérelmét.

Szükséges tisztázni, hogy a költségmentességnek két fajtája van. Beszélhetünk személyes és tárgyi költségmentességről. A két típus közti fő különbség az, hogy míg a személyes költségmentesség, mint azt az elnevezése is jelzi, a kérelmező személyében rejlő indok alapján engedélyezhető, addig a tárgyi költségmentesség a törvény erejénél fogva mindenkit ugyanúgy megillet, vagyis független az illető jövedelmi, vagyoni viszonyaitól, személyi körülményeitől. Ilyenek pl. a gyermek elhelyezésével és átadásával, valamint a kapcsolattartással összefüggő eljárások.

A polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény (Pp.) külön címszó alatt, a „költségkedvezmények” között foglalkozik a költségmentesség jogintézményével.

A törvény értelmében a költségmentességet (az előbbi elhatárolás alapján értelemszerűen a személyes költségmentességet) kérelemre a bíróság engedélyezi. Ugyancsak a bíróság határoz a költségmentesség megvonása tárgyában is.

A fent hivatkozott jogsabályok látszólag világosan és egyértelműen meghatározzák, hogy kik is jogosultak a bírósági eljárás során a teljes személyes költségmentesség, mint a legtagabb költségkedvezmény igénybevételére.

A Pp.vonatkozó rendelkezései - a teljesség igénye nélkül

A Pp. 84. § (1) bekezdése alapján azt a természetes személy felet (ideértve a beavatkozót is), aki jövedelmi és vagyoni viszonyai folytán a perköltséget fedezni nem tudja, jogai érvényesítésének megkönnyítése végett - kérelmére - részleges vagy teljes költségmentesség illeti meg.

A költségmentesség az alábbi kedvezményeket jelenti:

- a) illetékmentesség;
- b) mentesség az eljárás során felmerülő költségek (tanú- és szakértői díj, ügygondnoki és tolmácsi díj, pártfogó ügyvéd díja, helyszíni tárgyalás és szemle költsége stb.) előlegezése és - ha e törvény másként nem rendelkezik - megfizetése alól;
- c) mentesség a perköltség-biztosíték letétele alól;
- d) pártfogó ügyvédi képviselő engedélyezése iránti igény, ha azt törvény lehetővé teszi.

Ugyanezen törvényhely (2) bekezdése szerint) a fél nem részesíthető költségmentességben, ha azt külön törvény kizárja. A fél számára teljes költségmentesség kivételesen és csak akkor engedélyezhető, ha a várható perköltség összege a rendelkezésre álló adatok alapján előreláthatólag lehetetlenné teszi a bírósághoz fordulást.

A törvény elkülöníti a részleges és a teljes (személyes) költségmentesség jogintézményét.

Míg a teljes költségmentesség a Pp. 84. § (1) bekezdésében meghatározott valamennyi költségre kiterjed, addig a részleges költségmentesség csak a költségek egy részére, meghatározott hányadára pl. a felmerült kereseti illeték 50 %-ra, vagy konkrétan meghatározott költségekre pl. szakértői díj vonatkozik. A fél jogainak érvényesítését segíti elő, hogy abban az esetben is, ha nem részesült teljes költségmentességben, a mentességgel nem érintett költségekre megilleti a költségfeljegyzés joga, vagyis ezeket ekkor sem kell előlegeznie.

A Pp. a 85. § (1) bekezdésében rögzíti, hogy a fél, akinek eltartásáról szülője köteles gondoskodni, vagy aki házastársával együtt él, csak akkor részesíthető költségmentességben, ha annak előfeltételei mind őreá, mindpedig szülőjére, illetőleg házastársára nézve fennállnak. A fél és szülője, illetőleg házastársa között folyó perekre ez a szabály értelemszerűen nem terjed ki.

A bíróság nem engedélyez költségmentességet a fél számára, ha a perlekedése rosszhiszeműnek, illetve előre láthatóan teljesen eredménytelennek látszik. Szintén nem kaphat költségmentességet a fél, ha engedményesként lép fel, és valószínűnek mutatkozik, hogy az engedményezés célja nem volt más, mint, hogy a jogosult megkaphassa a költségmentesség kedvezményét.

A Pp. 86. § (2) bekezdése alapján a költségmentesség - jogszabály eltérő rendelkezése hiányában - a kérelem előterjesztésétől kezdve a per egész tartamára, valamint a végrehajtási eljárásra is kiterjed. A fél hiába részesült költségmentességben, az nem mentesíti őt az ellenfél javára megítélt perköltség, valamint a végrehajtási eljárás során a felek által lerótt illetékek és előlegezett költségek (végrehajtási költségek) megtérítésének kötelezettsége alól.

A 6/1986. (VI.26.) IM rendelet szabályozása

A 6/1986. (VI.26.) IM rendelet 6. § (1) bekezdése értelmében, ha fél jövedelme (munkabére, nyugdíja, egyéb rendszeres pénzbeli juttatása) nem haladja meg a munkaviszony alapján megállapított öregségi nyugdíj mindenkori legkisebb összegét, vagyona pedig - a szokásos életszükségleti és berendezési tárgyakon felül - nincs, részére költségmentességet kell engedélyezni. Költségmentességben kell részesíteni - jövedelmi és vagyoni helyzetének vizsgálata nélkül - azt a felet is, aki aktív korúak ellátására jogosult, vagy aktív korúak ellátására jogosult, a szociális igazgatásról és szociális ellátásokról szóló törvény szerinti közeli hozzátartozójával él közös háztartásban.

Kivételesen költségmentességet lehet engedélyezni akkor is, ha a fent részletezett feltételek nem állnak fenn, de a bíróság a fél egyéb körülményeinek figyelembevételével megállapítja, hogy a fél létfenntartása veszélyeztetett.

A fenti rendelkezések alkalmazásának problematikája

Úgy gondolom, hogy mint a jogalkotás során annyiszor, jelen esetben is egy egyértelműnek tűnő, vagy legalábbis annak szánt szabályozás a gyakorlatban már mégsem tűnik annyira egyértelműnek és világosnak.

Hiszen rendben van, hogy a költségmentesség a Pp. alapján azt a felet illeti meg, aki a jövedelmi és vagyoni viszonyai folytán a perköltséget fedezni nem tudja. De konkrétan akkor mely személyt is tekintse a bíróság ilyennek?

Az is érthető, hogy a költségmentesség annak jár, akinek a jövedelme nem haladja meg a mindenkori legkisebb öregségi nyugdíj - egyébként évek óta 28.500,- forintos - összegét és egyéb nagyobb értékű vagyona nincs, avagy az aktív korúak ellátására jogosult.

De hogyan értelmezzük azt, hogy kivételes esetben annak is jár költségmentesség, akinek a létfenntartása veszélyeztetett?

Mindezek eldöntése a konkrét jogalkalmazásban, esetünkben a bíróság előtti eljárásban jelentkezik. Ezzel önmagában természetesen nincsen probléma, hiszen a bíróság dolga a jogalkalmazás. De milyen eszközöket biztosít a jogalkotó ennek a jogalkalmazásnak a során a bíróság számára?

A bíróság, leszámítva azt az esetet, amikor a kérelmező az aktív korúak ellátására jogosult és ezáltal jár neki a költségmentesség is, a (személyes) költségmentesség megadása során először is felhívja a kérelmezőt, hogy a 2/1968. (I.24.) IM rendelet mellékletében szereplő nyomtatványon igazolja a jövedelmi vagyoni viszonyait. Ennek az adatait a bíróság megvizsgálja, mérlegel és eldönti, hogy a fél jogosult-e a költségmentességre.

Véleményem szerint már az problémát jelent, hogy vajon - különösképpen tekintettel napjaink azon sajátosságára, hogy nem ritkán eltér a munkavállaló bejelentett, úgymond igazolt és ténylegesen kifizetett bére - reálisnak tekinthetők-e a nyomtatvány adatai. Ezen kívül a bíróság, legalábbis az esetek döntő többségében, nem fogja és nem is tudja leellenőrizni a nyomtatványban feltüntetett adatok valódiságát pl. tényleg nincs-e gépkocsija az illetőnek stb.

Néhány esetben a bíróság be tud szerezni adatokat pl. a cégnyilvántartásból, avagy a legtriviálisabb módon hivatalos tudomása van dolgokról más perekből. Nem egyszer előfordult, hogy a fél kérelme azért került elutasításra, mert nem tárta fel a valós anyagi helyzetét, pontosabban eltitkolta, hogy több gazdasági társaságban is tulajdonos. Vagy míg az egyik perben bérleti díj megfizetését kérte, addig a másik perben nem vallotta be, hogy bérbeadásból származó jövedelme is van.

Vannak azonban helyzetek, amikor a bíróság - kissé talán rossz megfogalmazással, - de „kénytelen elfogadni” a fél által előadottakat. Amikor az átlagember számára is nyilvánvaló, hogy nincs valóságalapja a fél által előadottaknak, az teljességgel életszerűtlen, azonban nyilván a

jogbiztonság követelményébe ütközne, ha a bíróság csak és kizárólag erre hivatkozva elutasíthatná a kérelmet.

Ha a másik oldalról közelítem meg a témát, akkor igazságos-e az, hogy pl. egy 70.000,- forintos nyugdíjjal rendelkező kérelmező, akinek a jövedelme többszörösen meghaladja a mindenkori legkisebb öregségi nyugdíj összegét, a költségmentességre nem jogosult, legfeljebb méltányosságból a létfenntartásának veszélyeztetettségére hivatkozással?

Vagy valakinek „papíron” van ugyan egy 10 millió forintos ingatlana, de az pl. végrehajtás alatt áll.

Vagyis szerintem ebben a kérdéskörben nagyon nehéz megtalálni azt a helyes utat, hogy aki valóban rászorul arra, annak biztosítsuk a költségmentességet és ez által ne zárjuk el a jogai érvényesítésétől, aki viszont nem tényleges rászoruló, hanem úgymond szeretné „megúszni” az esetenként sokszázézes perköltség megfizetését, annak elutasítsuk a kérelmét.

Őszintén be kell, hogy valljam, hogy nem tudnék olyan megoldást javasolni, ami mindezt biztosítaná és mintegy objektív mércét adna a kérelmek elbírálásához. Utópisztikusnak tartom, hogy a tényleges rászorulók majd mind költségmentesen fordulhatnak a bírósághoz, akik meg nem ilyenek, azoknak kivétel nélkül elutasításra kerül a kérelme. Merthogy rögtön oda kanyarodunk vissza, hogy jó, de akkor ki is minősül rászorulónak?